

Jens Erik Skydsgaard
16. april 1932 – 17. juli 2014

AF

VINCENT GABRIELSEN & ANDERS HOLM RASMUSSEN

Jens Erik Skydsgaard 2003. Foto: Adam Bülow-Jacobsen.

Jens Erik Skydsgaard var professor i antikkens historie ved Københavns Universitet; han bestred denne stilling i tre årtier, fra 1970 til 2001. Under hele sit virke har han ydet et meget stort bidrag til udforskningen af den græske og romerske verden, nationalt såvel som internationalt. Som universitetslærer har han ikke alene inspireret adskillige generationer af studerende, men gennem sin lærdom og kærlighed til sit fag tillige indpodet dem en oprigtig interesse, entusiasme og respekt for de ældre tiders historie. Jens Erik Skydsgaard skabte et blomstrende og levende antikhistorisk studenter- og forskermiljø i København; et miljø, hvori arbejdet med oldtiden dels blev solidt placeret i faget historie, hvor han efter 1970 fik oprettet tre nye stillinger i antikhistorie, dels drog næring fra det tætte samarbejde med ikke mindst klassisk filologi og klassisk arkæologi. Faglighed, menneskelighed og humor var Skydsgaards primære personlige kendetegn; alle tre kendetegn kunne i rigeligt mål og dagligt mærkes i gangene på det daværende Institut for Historie. Det gik aldrig stille af, når professoren var i nærheden. Hans viden var enorm, og han øste gavmildt af den til både studerende og yngre kolleger. Ved konferencerne flokkedes de unge forskere omkring ham, ligesom han under italiens- og grækenlandsekskursionerne udgjorde det naturlige centrum, også for sine kolleger.

Skønt Københavns Universitet var Skydsgaards base, favnede hans professorale virke og kollegiale omsorg langt bredere: Han var *hele* det danske antik-forskningsmiljøes professor, indbefattet ikke mindst de Danske Institutter i henholdsvis Rom og Athen. Den ene af denne nekrologs forfattere husker som nyansat kandidatstipendiat ved Institut for Klassisk Filologi sit første møde med denne markante skikkelse på Hovedbanegårdens perron en dag i 1986. På denne dag mødtes kontingenter af især unge forskere fra landets universiteter og museer på Hovedbanegården for samlet at rejse videre til den nordiske antikhistorikerkonference i Stockholm: Ingen – heller ikke konduktøren i nattoget til Stockholm – var i tvivl om, hvem bandens leder var.

Løbebanen

Jens Erik Skydsgaard blev født i 1932 i Gentofte. I 1958 blev han cand. mag. med fagene klassisk filologi og historie fra Københavns Universitet og straks efter fulgte en 1-årig ansættelse (1958-1959) som videnskabelig medarbejder ved Nationalmuseets Antiksamling. Fra 1959 til 1963 var han ansat først som timelærer og siden som adjunkt ved Aurehøj Statsgymnasium. Samtidig var han undervisningsassistent og senere ekstern lektor i historie ved Københavns Universitet (1959-1966) og amanuensis i klassisk filologi samme sted (1963-1967). Fra 1967 til 1969 gjorde Skydsgaard tjeneste som amanuensis ved Det Danske In-

stitut for Videnskab og Kunst i Rom. I 1968 erhvervede han den filosofiske doktorgrad på afhandlingen *Varro the Scholar. Studies in the First Book of Varro's De re Rustica*,¹ og i 1970 fik han et nyoprettet professorat i antikkens historie ved Københavns Universitet, en stilling, han som nævnt beklædte indtil sin pensionering i 2001. I 1984 blev Skydsgaard indvalgt i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, og i 1986 blev han udenlandsk medlem af det Finska Vetenskaps-Societeten. Blandt de bestyrelser, som Skydsgaard har været medlem af, i de fleste som formand, kan her nævnes Dronning Ingrid's Romerske Fond, bestyrelsen for Det Danske Institut i Rom og Det Filologisk-Historiske Samfund. Dertil kommer en lang række administrative poster og tillidshverv på universitetet: Institutbestyrer, medlem af Det Humanistiske Fakultetsråd og formand for dette råds lokaleudvalg, hvilket ifølge hans eget udsagn stort set var den mest magtfulde post på hele fakultetet. Det er imidlertid Skydsgaards virke som universitetslærer og videnskabsmand og hans uvurderlige bidrag til antikhistorisk forskning, der her vil blive nærmere omtalt.

Læreren

For Jens Erik Skydsgaard stod undervisningen og i det hele taget det pædagogiske – eller didaktiske – virke helt centralt i hans tid på Københavns Universitet. Skydsgaard elskede at træde op, og som mundtlig formidler kunne han være blændende. Han var ikke nogen blid og eftergivende lærer, som strøg de studerende med håret. Han kunne buldre! Der blev stillet krav, og der blev slået hårdt ned på slendrian. Men de studerendes trivsel lå ham meget på sinde, og hans hjælpsomhed var grænseløs imod dem, som ville gøre en indsats. Desuden er det vigtigt i denne forbindelse at nævne, at Skydsgaard aldrig glemte sin tid som gymnasielærer på Aurehøj, og anekdoter fra den tid var der mange af.

Skydsgaards pædagogiske virke udfoldede sig ikke kun i undervisningslokaler og auditorier. På Københavns Universitet begyndte der op gennem 1960'erne at etablere sig et antikhistorisk miljø omkring ham selv, Torben Damsholt og Otto Mørkholm. Ser man på Skydsgaards forfatterskab fra disse år – og især efter tiltrædelsen af professoratet i 1970 – fornemmer man nærmest en pionerånd. Nu skulle antikhistorien som fagområde etableres på Københavns Universitet, og det var ikke kun med streg under antikken; der var i lige så høj grad streg under historien.

I 1967 skrev Skydsgaard oversigtsartiklen „Partidannelsen i den

¹ *Varro the Scholar: Studies in the First Book of Varro's De Re Rustica. (Analecta Romana Institutti Danici, Supplementum IV)*, København 1968.

sene romerske republik“ i *Historisk Tidsskrift*,² hvor han præsenterede den nyere forsknings opgør med den af Theodor Mommsen grundfæstede opfattelse, at det politiske liv under den romerske republik udspillede sig omkring et topartisystem af *optimates* og *populares*. Skydsgaard introducerede her den del af forskningen, der tolkede magtstrukturernes i det romerske samfund anderledes, nemlig som styret af forholdet mellem *patroni* og *clientes*. Partidannelse i moderne forstand eksisterede ikke. I stedet blev politik drevet af magtelitens mænd som enkeltpersoner støttet af deres klienter. Der var ikke noget program, og alliancer kunne indgås og opløses alt efter den omskiftelige politiske virkelighed. Det er værd at bemærke, hvordan Skydsgaard i slutningen af artiklen bragte den tolkende historiker frem i forreste linje: „Af ovenstående eksempler på indlæg i en stadig standende debat fremgår det atter, i hvilken grad samspillet mellem historieforskningen og historikeren og dennes egen samtids problemer præger forskningsresultaterne“.³ Den pædagogiske indsats for at få sat antikhistorien på plakaten som en naturlig del af historiefaget – og ikke som en underafdeling af den klassiske filologi – fortsatte Skydsgaard med ved fra slutningen af 1960'erne og op gennem 1970'erne at skrive anmeldelser i *Historisk Tidsskrift* af nye centrale internationale antikhistoriske værker. Fokus var især på den politiske historie samt økonomisk og social historie. Denne del af Skydsgaards virke kan ses afrundet med den lille bog han udgav i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning i 1978, *Pompejus vender tilbage. Studier i romersk politik år 62-59 f.Kr.*

Igen er det sigende, at bogen udspringer af undervisningssituationer, dels med Skydsgaard i studentens rolle i 1951 med Carsten Høegs øvelser over Ciceros Atticusbreve, dels med Skydsgaard selv bag katederet både som gymnasielærer og universitetslærer. Og bogen selv vil Skydsgaard også gerne have til at fremstå som en lektion, helst én, der kunne provokere og ægge til modsigelse.⁴

Bogens emne er ganske vist en rekonstruktion af hændelsesforløbet i et par centrale år i senrepublikkens historie, men den er samtidig en lektion i historisk metode. Hensigten med bogen er „at analysere et par episoder ... i første række den såkaldte Clodiuskandale, der er velegnet til at belyse karakteristiske træk ved de politiske grupperinger og den politiske kamp, samtidig med, at vi kan efterprøve de senere beretningers kildeværdi ved at konfrontere dem med Ciceros

² *Historisk Tidsskrift*, 12. rk., bd. 2, s. 395-407.

³ Smst. s. 406.

⁴ *Pompejus vender tilbage. Studier i romersk politik år 62-59 f.Kr.* (*Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning* nr. 293), Forordet.

samtidige breve“.⁵ Analysen skal ikke gennemgås nærmere her, men det er vigtigt at fremhæve, at Skydsgaards tolkning viser, at den romerske politiske virkelighed var væsensforskellig fra vores, og at dette bruges til at angribe den lange forskningstradition, der har vist sig forarget over Ciceros ageren som politiker.⁶ Konklusionen på den metodiske problemstilling er ikke overraskende, at den sene historiske traditions fremstilling af begivenhedsforløbet må vige for den rekonstruktion, der bygger på det samtidige kildemateriale, i dette tilfælde Ciceros breve. At Cicero ikke var noget absolut sandhedsvidne, er selvfølgelig klart, og at der ikke er overleveret samtidigt materiale, der kan korrigere Cicero, er selvfølgelig et problem,⁷ men at det er Cicero, der må anvendes til at korrigere den senere tradition og ikke omvendt, står klart. Dette kan synes banalt, men er det ikke, hvis man ser på forskningstraditionen, og det har klar adresse til de historikere som mente – og mener – at kildekritikken ikke kan anvendes på antikt materiale.⁸

Det antikke landbrug

Det specifikke forskningsfelt, som lå Jens Erik Skydsgaards hjerte nærmest, og inden for hvilket han opnåede international anerkendelse, er landbrugshistorie: Skydsgaard er forfatter til landbrugsartiklerne i det anerkendte *Lexikon der alten Welt*.⁹ Startskuddet til en lang række værker om det romerske landbrug markeredes med monografien *Den romerske villa rustica* fra 1961, som var Skydsgaards debut som videnskabelig forfatter.¹⁰ Det er en afhandling, der foruden sin høje videnskabelige kvalitet udmærker sig ved sin levende skildring af det italiske

⁵ *Pompejus vender tilbage*, s. 18.

⁶ F.eks. s. 43: „Balsdons dom [over Cicero] er, som de fleste historikers, delvis farvet af deres moralske forargelse over Ciceros tirader over egen fortræffelighed. De glemmer, at det øjensynlig var det normale. Beskedenhed var ikke de romerske politikeres sag.“

⁷ Dette er et andet af Skydsgaards yndlingstemaer, de uløselige problemer. Som han skriver s. 45: „Det er ikke hensigten at løse historiske gåder, men tværtimod at påpege nogle grunde til at en række af disse gåder principielt er uløselige – og derfor stadig interessante.“

⁸ I forbindelse med fagdidaktikken skal det også nævnes, at Skydsgaard udgav flere kildesamlinger i serien *Klassikerforeningens Kildehæfter*. Det drejer sig om *Det romerske slaveri* bd. 1-2 (1975), *35 udvalgte indskrifter fra Pompeii* (1977) og *Clodiusskandalen* bd. 1-2 (1978).

⁹ *Lexikon der Alten Welt*, Zürich, Stuttgart (1965). Det drejer sig om artiklerne: Acker- und Gartenbau; Fischzucht; Hof; Landwirtschaft; Obst; Viehzucht; Weinbau.

¹⁰ *Den romerske villa rustica (Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning nr. 246)*, København 1961.

landbrug; med korte og præcise sætninger udfolder Skydsgaard her sine uovertrufne fortællerevner.

Landbrugsstudierne videreførtes med disputatsen *Varro the Scholar* fra 1968.¹¹ Husdyrholdet, et emne af afgørende betydning for spørgsmålet om brugen af gødning, behandles i artiklen „Transhumans in Ancient Italy“,¹² som forbliver et standardværk om emnet, mens yderligere afhandlinger belyser arbejdsforholdene og de dertil knyttede institutioner, primært slaveri-institutionen. Artiklen „Det romerske slaveri og marxismen“¹³ følges op af kildesamlingen *Det romerske slaveri* fra 1975, og artiklen „Non-Slave Labour in Rural Italy during the late Republic“ fra 1980.¹⁴ Det uhyre vigtige, men også uhyre vanskelige spørgsmål om det romerske arbejdsmarked tages op til behandling i artiklen „The Disintegration of the Roman Labour Market and the Clientela Theory“ fra 1976, hvori Skydsgaard kombinerer clientelateoriens indsigt i de politiske magtstrukturer med samfundets økonomiske struktur.¹⁵ Artiklen er et godt eksempel på den metodiske skarp-sindighed og Skydsgaards fremsynethed, hvad den interessante historiske problemstilling angår, som går igen i en stor del af hans produktion. For her afdækker han netværk – uden at bruge ordet netværk og 20 år inden netværksteorier bliver den nye paradigmeaspirant – via sin undersøgelse af de personlige patron-klient relationer, og disse relationers betydning for det økonomiske liv.

I andre arbejder står det antikke græske landbrug i centrum.¹⁶ Dis-

¹¹ Se note 1.

¹² „Transhumance in Ancient Italy“, *Analecta Romana Instituti Danici* VII, s. 7-36.

¹³ „Det romeske slaveri og marxismen“, *Den Jyske Historiker*, 5:5-6, s. 73-84.

¹⁴ Non-Slave labour in rural Italy during the late Republic; in P. Garnsey (ed.), *Non-slave labour in the Greco-Roman world* (Cambridge Philological Society, *Suppl.* VI), Cambridge 1980, s. 65-72.

¹⁵ „The Disintegration of the Roman Labour Market and the Clientela Theory“; K. Ascani mfl. (red.): *Studia Romana in honorem Petri Krarup septuagenarii*, Odense (1976), s. 44-47.

¹⁶ Cf. „L'agricoltura greca e romana: tradizioni a confronto“, *Analecta Romana Instituti Danici* XVI (1987), s. 7-24. „Transhumance in Ancient Greece“, C.R. Whittaker (red.): *Pastoral Economies in Classical Antiquity* (Cambridge Philological Society, *Suppl.* 14), Cambridge 1988, s. 75-86. „Solon's *Tele* and Agrarian History“, A. Damsgaard-Madsen m.fl. (red.): *Studies in Ancient History and Numismatics, presented to Rudi Thomsen*, Aarhus 1988, s. 50-54. „Studiet af det oldgræske landbrug“, *Den Jyske Historiker*, 51-52 (*Antikken*) 1990, s. 19-32. „Agriculture in Ancient Greece. On the Nature of the Sources and the Problems of their Interpretation“, B. Wells (red.): *Agriculture in Ancient Greece. Proceedings of the Seventh International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 16-17 May, 1990*, Stockholm 1992, s. 9-12.

se studier ledte i 1992 op til publiceringen af monografien *Ancient Greek Agriculture: An Introduction*, som Skydsgaard skrev sammen med sin mangeårige samarbejdspartner inden for feltet på Odense Universitet, lektor Signe Isager, og som er et standardreferenceværk om emnet.¹⁷

Materialitet og praksis

Skal man nærmere forsøge at karakterisere Skydsgaards videnskabelige livsværk står det klart, at filologien forbliver et gennemgående fundament i hans historiske forskning. Men de materielle levn fra antikken indgår i Skydsgaards historiske rekonstruktioner med mindst lige så stor vægt. De materielle levn inddrages i den metodiske tankeproces og rekonstruktion på en sådan måde, at det i dag så vigtige begreb *materialitet* – som dengang endnu ikke var i sin vorden – her bliver til et raffineret heuristisk redskab.

Skydsgaards personlige kendskab til de arkæologiske sites og landskaber i Italien og Grækenland var eminent. Herom vidner bl.a. den enorme lysbilledsamling, som han opbyggede ved Institut for Historie. De gamle teksters udsagn om landbrugsforhold blev ofte suppleret med – ja, undertiden korrigeret på grundlag af – Skydsgaards personlige erfaringer. I hen ved 20 år fulgte han ved gentagne besøg livscyklusen på et bestemt oliventræ i Grækenland. For Skydsgaard var det ikke tilstrækkeligt at opstille teorier; tingene skulle kunne fungere i praksis. Praktisk erfaring blev allerede erhvervet i barndomsårene ved Nr. Vedby på Falster, hvor faderen beklædte præsteembedet: Den unge Skydsgaard var flittig iagttager og deltager i arbejdet med præstegårdens jord. Alt dette kan være med til at forklare den skarpsindighed og relevans, som kendetegner Skydsgaards spørgsmål til kilderne.

Materialiteten spiller også en stor rolle i Skydsgaards i offentligheden måske kendteste bog, *Pompeii: en romersk provinsby* fra 1970.¹⁸ Efter læsning af bogen er læseren vel nok tilbøjelig til at spørge sig selv, om forordets allerførste sætning „Denne bog er skrevet af en historiker, ikke af en arkæolog“ ikke er en understatement, der kun kan hentyde til forfatterens formelle uddannelse. For her demonstrerer Skydsgaard sit formidabelt indgående kendskab til Pompeiis arkæologi: dets byplan, monumenter – private såvel som offentlige – og spændende udgravningshistorie. Gennemgangen af de vigtigste arkitektoniske rester og de øvrige genstande – ikke mindst de ofte farverigt fortællende indskrifter – fletter Skydsgaard behændigt sammen med en redegørel-

¹⁷ Signe Isager & Jens Erik Skydsgaard: *Ancient Greek Agriculture: An Introduction*, London 1992.

¹⁸ *Pompeii: en romersk provinsby*, København 1970.

se for de forskelligartede materialer og bygningsteknikker. Samtidig bliver alt dette sat i et bredere arkæologisk, historisk og kulturhistorisk perspektiv, om det så drejer sig om atriumhusets mulige lån fra etruskisk og græsk byggestil; eller om sådanne detaljer som lighederne mellem den særprægede pompejanske hussokkels dekoration og den tilsvarende dekoration man finder på handelsøen Delos, hvor mange italikere fra Campanien tog ophold i 100-tallet f.Kr.¹⁹ I bogen bringes byen til live gennem en mesterlig behandling af dens indbyggere, bystyret, fester og forlystelsesliv og ikke mindst dens erhverv, sådan som det blev udøvet i de mange *tabernae*. De materielle levn danner rekonstruktionens fundament: Konsekvent bliver den arkæologiske beskrivelse ledsaget af historikerens tretrins arbejdsproces: kildekritik, tolkning, perspektivering. Resultatet er et såvel panoramisk som dynamisk billede – sammensat af mange velafprøvede detaljer – af en romersk koloni som en fysik størrelse og som en social enhed. Bogen om Pompeii formår på en beundringsværdig måde at forene kvaliteterne fra en informativ turistguide, en yderst formidlende lærebog og en solid videnskabelig afhandling.

To hovedlinjer

I Skydsgaards arbejder kan man iagttage to linjer – to hovedanliggender – som han konsekvent og systematisk forfulgte hele vejen igennem. Det er derfor med en vis undren, at vi har kunnet konstatere, at ingen af de anmeldelser, som vi har læst af Skydsgaards værker, bemærker, endstige vurderer, disse overordnede forskningslinjer. Den ene vedrører anvendelsen af landbruget – som Skydsgaard med rette kalder for oldtidens bedst dokumenterede erhverv – som historikerens primære forståelsesramme for karakteren af antikkens økonomi; den overordnede interesse er altså social og økonomisk historie. Den anden linje er af såvel historisk-metodisk som forskningsstrategisk art og sigter imod etablering af det sikrest mulige kildegrundlag, hvorpå rekonstruktionen af det antikke landbrugs udvikling kan finde sted. Begge de nævnte linjer er til stede i Skydsgaards første monografi *Den romerske villa rustica*.²⁰

Centralt står her det arkæologiske materiale, i dette tilfælde resterne af antikke gårde (*villae rusticae*) i umiddelbar nærhed af Pompeii, Campanien; særligt den bedst bevarede og fuldstændigt udgravede gård fra Boscoreale. Ved hjælp af en præcis, levende, men også kritisk gennemgang af materialet om gårdene bliver vi indviet i produktionens mangeartede facetter: afgrøderne, dyrkningsmetoderne,

¹⁹ *Pompeii*, s. 50.

²⁰ Jfr. note 10.

arbejdskraften, teknologien, m.m. Formålet er imidlertid ikke blot at fremdrage selve detaljerne. Skydsgaard insisterede på, at fortolkningen må bevæge sig væk fra „antikvitetersne lidt støvede verden“ og ind i den historiske debat om Roms økonomi og sociale forhold.²¹ Således forsøgte Skydsgaard helt fra begyndelsen af sit historiske forfatterskab at søge bagom kilderne. Med denne metodiske tilgang vævede han med analysen gradvist en solid struktur, som ingen enkelt skriftlig kilde direkte meddeler, men som her danner et fundament, hvorpå historiske slutninger kan baseres.²²

Gradvist og med det raffinement og den selvsikkerhed, som kun en historiker, der behersker sit stof, kan præstere, væver han enkelthederne sammen til én overordnet forståelses- og forklaringsmodel. Straks dette er gjort, bliver denne arkæologi-baserede models holdbarhed afprøvet ved at stille den over for de skriftlige kilders udsagn, i dette tilfælde værker af de romerske landbrugsteoretikere Marcus Porcius Cato (eller Cato den Ældre), Marcus Terentius Varro og Junius Moderatus Columella.

I disputatsen fra 1968 anvendte Skydsgaard samme forskningsstrategi, men med omvendt fortegn. Forståelses- og forklaringsmodellen blev nu konstrueret primært gennem behandlingen af ét landbrugsteoretisk værk, Varros *De re rustica*, for dernæst at blive testet på det øvrige kildemateriale, ikke mindst indskrifterne og arkæologien. Af de tre bøger, som Varros *De re rustica* består af, er det den første bog, som Skydsgaard underkaster en gennemgribende og kritisk analyse. Rekonstruktion af agerdyrkningen i forbindelse med en normal romersk *villa rustica* er det ene af hans hovedhensigter; det andet er at afdække Varros arbejdsmetode som videnskabsmand, en udøver af *ars* og *scientia*. Varros analytiske metode, excerperingsteknik, systematiseringsmåde og kildeanvendelse kommer under lup med det formål at bestemme værkets pålidelighed som kilde til romersk landbrugshistorie. Kort fortalt, når Skydsgaard er færdig med sit *post mortem* på Varros værk, er der ikke ret meget, der står tilbage. Hastværk, uagtsomhed med kilderne og en trang til rigid systematisering formindsker alt sammen værkets kildeværdi. Men det, der bliver stående, er til gengæld noget, vi kan stole på.

²¹ *Den romerske villa rustica*, s. 26.

²² Et senere eksempel på samme tolkningsstrategi er den mesterlige artikel: „Public Building and Society in Ancient Rome“, Kjeld de Fine Licht (red.): *Città e architettura nella Roma imperiale. Atti del seminario del 27 ottobre 1981 nel 25 anniversario dell' Accademia di Danimarca (Analecta Romana Instituti Danici, Suppl. X)*, Odense 1983, s. 223-227. Her „improviserer“ Skydsgaard over byggeprocessen af Colosseum i Rom, og hvilken betydning et offentligt arbejde af dette omfang har haft for samfundet.

Det billede, som er resultatet af Skydsgaards originale forskningsstrategi i disputatsen, er ganske uforeneligt med den ældre opfattelse af gården som en økonomisk selvforsynende enhed. Tværtimod var det romerske landbrug i senrepublikken og tidlig kejsertid et højt udviklet og specialiseret erhverv, der understøttede en markedsorienteret økonomi. Ridder- og senatorklassen investerede massivt i opkøb af gårde, hvor der praktiseredes intensiv dyrkning. Den typiske gård var både en produktions- og en konsumtionsenhed. Landbrugets rentabilitet anslås til 6 % – til sammenligning var rentabiliteten i Danmark i 1959 kun på 4,7 %.

Skibet sejler stadigvæk

I 1973, fem år efter disputatsen, udkom imidlertid Cambridge-professoren Moses I. Finleys værk *The Ancient Economy*, hvori der ihærdigt argumenteres for det stik modsatte billede. Ifølge Finley var den antikke by en „forbrugsenhed“ fremfor en „produktionsenhed“; økonomien, hvis dette ord overhovedet kan anvendes på antikken, tilføjer Finley, bør karakteriseres som en primitiv subsistensøkonomi. Et landbrug formåede at producere nok til eget forbrug og næppe et overskud, der kunne sælges på markedet. Ligesom Skydsgaard præsenterede Finley herved en forståelses- og forklaringsmodel, dog en model, som langt mere er forankret i prominente sociologers og antropologers generaliseringer om primitive agrarsamfund (Max Weber og Karl Polanyi) end i systematisk granskning af kilderne. Men ejendommeligt nok, samtidig med at Finleys bog fra 1973 etablerede sig som den nye ortodoksi inden for emnet, begyndte adskillige forskere at gå dens teser og teoretiske støttepiller systematisk efter i sømmene.

Dette arbejde, hvortil også Skydsgaard selv bidrog, har nu været ved i over fire årtier og har resulteret i en lang række værdifulde afhandlinger og større projekter, f.eks. *The Oxford Roman Economy Project*, *The Hellenistic Economies Project*, *Saint-Bertrand-de-Comminges* seminarerne om *Économie antique*, m.m. Så når vi har gjort regnskabet op, hvor står vi så i dag?

En evaluering af Jens Erik Skydsgaards virke som historiker viser, hvor skarpsindig og fremsynet han var. Han præsenterede allerede tidligt i sin karriere originale tolkninger og udstak analytiske retningslinjer, der stadig har gyldighed. Slutresultatet kan udtrykkes ved at bruge den store franske historiker Fernand Braudels metafor om historiske modeller. De er, sagde Braudel, ligesom papirskibe; man sætter dem i vandet og ser, hvor længe de kan blive ved med at sejle.

Jens Erik Skydsgaards skib sejler stadigvæk.